

УДК 342.25

DOI: <https://doi.org/10.31359/1993-0941-2023-45-137>

О. Ю. Лялюк, к. ю. н., завідувач відділом конституційно-правових проблем НДІ Державного будівництва та місцевого самоврядування НАПрН України

ORCID ID: 0000-0003-1214-0580

ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ЯК СУБ'ЄКТІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ЦІЛІСНОСТІ УКРАЇНИ

***Анотація :** У статті розглядаються проблемні питання участі органів місцевого самоврядування у забезпеченні національної безпеки України. Доводиться правова можливість останніх брати участь у механізмі забезпечення національної безпеки, аналізується система повноважень, які здійснюють різні органи місцевого самоврядування у сфері національної безпеки, розглядаються ключові аспекти відповідальності органів місцевого самоврядування у разі вчинення ними порушень. Наводяться ключові проблеми функціонування органів місцевого самоврядування в цій сфері та шляхи їх подолання.*

***Ключові слова:** національна безпека України, територіальна цілісність, місцеве самоврядування*

Проблематика статті. Проблеми національної безпеки завжди відігравали ключову роль в процесі функціонування

будь-якої держави. Ці питання безпосередньо впливають на політику держави в різних сферах – правовій, економічній, соціальній тощо, оскільки пов'язані із забезпеченням державного суверенітету та територіальної цілісності держави. Реалізація цієї політики має значення не лише на загальнодержавному рівні, а й на місцевому, що вимагає безпосереднього залучення до цього процесу органів місцевого самоврядування. Саме останні виступають головним джерелом влади на рівні сіл, селищ та міст, вони виконують важливі повноваження з вирішення питань місцевого значення, чим безпосередньо залучаються в механізм забезпечення національної безпеки та територіальної цілісності.

Аналіз останніх публікацій. Проблематиці національної безпеки України, її сутності та механізму реалізації приділяли увагу значна кількість вчених. Особливо це питання актуалізувалось після 2014 року, коли відбулась анексія Автономної Республіки Крим, чим було порушено державний суверенітет та територіальну цілісність України. До числі науковців, що досліджували дану проблематику належать В. О. Антонов [1], В. Ю. Богданович [2], О. Гончаренко [4], О. Г. Данільян [6], В. О. Косевцов [9], В. А. Ліпкан [10] та інші. Однак роль органів місцевого самоврядування в механізмі забезпечення національної безпеки досліджено недостатньо. Можна виділити лише декілька праць, присвячених функціонуванню органів місцевого самоврядування в цій сфері. Це роботи Фараджова Ш. Я., Демиденко В. О. [7], Гончаренко Г. [5] та деяких інших вчених.

Питання забезпечення національної безпеки України, її територіальної цілісності та державного суверенітету залишаються актуальними і зараз, коли збройна агресія Росії спрямована на порушення цих ключових засад конституційного ладу. Військовий опір агресору пов'язаний із застосуванням різних форм забезпечення національної безпеки України, активізував спротив та злагоджену діяльність як держави, так і всіх інститутів громадянського суспільства. Особливе місце в цьому процесі відводиться суб'єктам місцевого самоврядування, які здатні оперативно вирішувати питання національної безпеки на підвідомчих їм територіях, мобілізувати зусилля для боротьби

з агресором. Але на практиці виявляються певні складнощі щодо досягнення загальної мети національної безпеки в роботі органів місцевого самоврядування, правового, фінансового, організаційного та іншого характеру.

Тому **метою цієї статті** є аналіз сутності національної безпеки, її правового регулювання в Україні, характеристика механізму її забезпечення в аспекті функціонування органів місцевого самоврядування, визначення ролі та місця останніх у цьому механізмі, характеристика їх повноважень у визначеній сфері, а також опрацювання пропозицій щодо покращення діяльності органів місцевого самоврядування у галузі забезпечення національної безпеки.

Виклад основного матеріалу.

Сутність й механізм національної безпеки та територіальної цілісності.

Механізм забезпечення національної безпеки є багато-аспектним правовим явищем, і включає в себе суб'єктів, що мають повноваження у сфері національної безпеки, підстави для застосування таких повноважень, конкретні об'єкти національної безпеки, що зазнають впливу в результаті реалізації повноважень, види та міра відповідальності за нездійснення повноважень. На думку авторів підручника глобальна та національна безпека Складовими (елементами) системи національної безпеки є: (1) суб'єкти забезпечення національної безпеки (органи державної влади та місцевого самоврядування, інститути громадянського суспільства, окремі громадяни, ЗМІ); (2) об'єкти національної безпеки (національні матеріальні й духовні цінності, інтереси особи, суспільства, держави); (3) сукупність інструментів влади (політичних, економічних, воєнних, інформаційних), які можуть бути використані для підтримки належного рівня захищеності національних інтересів (збройні сили, спецслужби, підприємства оборонно-промислового комплексу, дипломатичні засоби, державні та мобілізаційні резерви, інші ресурси, які орієнтуються на захист національних інтересів); (4) масив чинного національного законодавства, який визначає пріоритети державної політики національної безпеки, офіційні погляди стосовно підходів, принципів та механізмів захисту на-

ціональних інтересів; (5) національні джерела та суб'єкти (фізичні та юридичні особи), які породжують загрози реалізації національних інтересів; (6) множина зовнішніх і внутрішніх факторів національної безпеки (до вказаних факторів можна віднести не тільки змінні, зокрема, ті, які характеризують тенденції, показники, цілі, а й інші системи, наприклад, міжнародні структури безпеки, цілі та наслідки їх діяльності тощо)[3, с.128].

Сутність поняття «національна безпека» є вирішальним для визначення ролі органів місцевого самоврядування в цій сфері. Дане поняття широко розглядалось в науці, а також отримало правове закріплення.

Стаття 17 Конституції України визначає, що «захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу».

Так, Закон України «Про національну безпеку України» розглядає національну безпеку України як захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз [11].

З такого законодавчого визначення випливає, що всі перераховані об'єкти національної безпеки об'єднуються загальною категорією «національні інтереси України». При цьому вказане визначення не містить вичерпного переліку об'єктів національної безпеки України, зазначаючи, що крім державного суверенітету, територіальної цілісності та демократичного конституційного ладу існують інші національні інтереси. Фактично таким формулюванням законодавець ототожнює поняття «національна безпека України» та «національні інтереси України». При цьому, чітко не вказується перелік тих об'єктів, що захищаються правом і які відносяться до національної безпеки чи до національних інтересів України.

Водночас, у ч.1 ст. 1 вказаного Закону наводиться визначення поняття «національні інтереси України», як життєво важливі інтереси людини, суспільства і держави, реалізація яких забезпечує державний суверенітет України, її прогресивний

демократичний розвиток, а також безпечні умови життєдіяльності і добробут її громадян.

Згідно Конституції України (ст.18) формою забезпечення національних інтересів і безпеки України виступає її зовнішньополітична діяльність.

Крім того, в Основному законі поняття «національна безпека» згадується у ст. 32, згідно якої допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди лише в інтересах національної безпеки. Крім того, право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку (ст.34).

Поряд з поняттям «національна безпека» вказаний закон закріплює поняття «громадська безпека і порядок», при визначенні якого встановлює перелік суб'єктів, які спрямовують свою діяльність на її забезпечення. До числа таких суб'єктів віднесені сили безпеки, інші державні органи, органи місцевого самоврядування, їх посадові особи та громадськість.

У зв'язку з цим виникає питання щодо співвідношення понять «національної безпеки» та «громадської безпеки та порядку». На наш погляд, ці категорії співвідносяться як родові та видові поняття, в якому національна безпека виступає родовою категорією. Такий підхід цілком відображає ключову роль органів місцевого самоврядування, які в цьому процесі забезпечують насамперед громадську безпеку і порядок і через їх забезпечення впливають на рівень національної безпеки в державі.

Суб'єкти забезпечення національної безпеки України

Особливе значення в механізмі забезпечення національної безпеки посідає суб'єктний склад. У зв'язку з цим виникає питання щодо належності органів місцевого самоврядування до кола суб'єктів, що забезпечують національну безпеку України. Згідно із Законом «Про національну безпеку України» органи місцевого самоврядування є суб'єктами забезпечення «громадської безпеки і порядку». У зв'язку з цим, виникає питання чи відноситься вказана сфера до Національної безпеки. Крім того, органи місцевого самоврядування є елементом цивільно-

го контролю (ст.8 Закону). Водночас, згідно ст. 12 Закону органи місцевого самоврядування не належать до сектору безпеки і оборони. Втім, ст.12 закріплює, що вони здійснюють функції із забезпечення національної безпеки, не називаючи переліку таких функцій. Водночас, координація роботи органів місцевого самоврядування у сфері національної безпеки цілком покладена на Міністерство оборони. Такий законодавчий підхід дає змогу віднести органи місцевого самоврядування до суб'єктів здійснення національної безпеки України.

При цьому, органи місцевого самоврядування є узагальнюючим поняттям, тому важливо встановити, які саме органи місцевого самоврядування належать до кола суб'єктів реалізації повноважень у сфері Національної безпеки України. До системи органів місцевого самоврядування, враховуючи функціональне розмежування повноважень ми відносимо представницькі органи та виконавчі органи. До кола перших належать місцеві ради (сільські, селищні, міські, районні, обласні) та органи самоорганізації населення. До числа других – виконавчі комітети сільських, селищних, міських рад та інші їхні виконавчі органи. Зробити висновок про належність тих чи інших до числа суб'єктів забезпечення національної безпеки, можна шляхом аналізу їх повноважень.

Повноваження органів місцевого самоврядування у сфері національної безпеки

Досліджуючи питання повноважень органів місцевого самоврядування в системі національної безпеки, Ш. Я. Фараджов стверджує, що в управлінні сектором безпеки України можуть взяти участь відповідні територіальні громади, відповідні органи державної влади, органи місцевого самоврядування, їх посадові особи [12].

При цьому науковець вважає, що до повноважень органів місцевого самоврядування у сфері національної безпеки слід відносити весь перелік питань місцевого значення, вирішення яких знаходиться у повноваженнях органів місцевого самоврядування, відповідно до закону входить життєзабезпечення та безпека життєдіяльності, а також прийняття заходів щодо забезпечення вищого рівня якості життя.

На наш погляд, з таким підходом не можна погодитись з деяких причин. Насамперед, предметна підвідомчість органів місцевого самоврядування свідчить про те, що там є різні за характером повноваження.

Враховуючи, що національні інтереси України уявляють собою життєво важливі інтереси людини, реалізація яких забезпечує державний суверенітет (верховенство держави на своїй території і незалежність у міжнародних відносинах), ключовим фактором ідентифікації повноважень місцевого самоврядування у сфері національної безпеки буде саме їх спрямованість на забезпечення державного суверенітету, прогресивний демократичний розвиток держави та безпечні умови життєдіяльності і добробут її громадян. Перераховані чинники слід розглядати комплексно, в контексті національної безпеки і не відмежовувати їх один від іншого.

Тому існують позиції вчених, які виокремлюють та окремо розглядають різні види безпеки — економічну, гуманітарну, екологічну, інформаційну тощо, з яких складається більш загальне поняття — національна безпека[8].

Водночас, Закон «Про місцеве самоврядування в Україні» містить досить розгалужену систему повноважень органів місцевого самоврядування, які можна віднести до сфери національної безпеки і які прямо чи опосередковано спрямовані на забезпечення державного суверенітету.

У цілому система таких повноважень окреслена у ч. 2 ст. 8 Закону «Про національну безпеку України», яка закріплює, що органи місцевого самоврядування в межах повноважень, визначених Конституцією і законами України:

- 1) заслуховують, за потреби, доповіді посадових осіб правоохоронних органів, що знаходяться на відповідній території, про виконання вимог законодавства щодо забезпечення громадської безпеки та правопорядку;

- 2) контролюють стан допризовної підготовки і відбору громадян на військову службу, правового і соціального захисту громадян, які мають бути призвані на військову службу, перебувають на військовій службі, звільнених у запас чи відставку, учасників бойових дій та членів їх сімей;

3) взаємодіють з органами військового управління під час планування та проведення (в умовах присутності цивільного населення) потенційно небезпечних заходів за участю особового складу Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань та правоохоронних органів з використанням озброєння і військової техніки з метою запобігання і недопущення надзвичайних ситуацій, а також ліквідації їх наслідків;

4) інформують громадськість, зокрема через засоби масової інформації, про свою діяльність у виконанні завдань, пов'язаних із забезпеченням національної безпеки і оборони.

У межах цих визначених повноважень визначаються повноваження і у Законі «Про місцеве самоврядування в Україні». Ключові повноваження в цій сфері належать місцевим радам, оскільки виключно вони можуть їх реалізувати і ці повноваження не можуть бути передані чи делеговані будь-якому іншому органу. На думку законодавця найбільш важливими такими повноваженнями, які вирішуються радою є:

40) заслуховування інформації прокурорів та керівників органів Національної поліції про стан законності, боротьби із злочинністю, охорони громадської безпеки і порядку та результати діяльності на відповідній території;

45¹⁾ визначення територій, на яких можуть проводитися потенційно небезпечні заходи в умовах присутності цивільного населення за участю особового складу Збройних Сил України, інших військових формувань та правоохоронних органів з використанням озброєння і військової техніки.

Низка повноважень у сфері національної безпеки закріплена в Законі за виконавчими органами рад. Зокрема, це повноваження у галузі оборонної роботи. Водночас, слід звернути увагу, що всі ці повноваження є делегованими державою. Крім того, згідно п.9 ст.36 Закону «Про місцеве самоврядування в Україні» підготовка і подання відповідним районним/обласним радам пропозицій до цільових місцевих програм підготовки територіальної оборони та підготовки населення України до участі в русі національного спротиву та участь в організації їх виконання. В цьому повноваженні привертає увагу те, що не

будучи виконавчими органами районних та обласних рад, функціонуючи з дотриманням принципу організаційної самостійності, виконавчі органи сільських, селищних, міських рад залучаються до «обслуговування» районних/обласних рад, розробляючи для них пропозиції.

Окремий блок повноважень виконавчих органів рад міститься у ст. 36¹ і пов'язані з організацією та забезпеченням цивільного захисту.

Водночас, органи місцевого самоврядування мають значну кількість повноважень, що пов'язані із забезпеченням належного екологічного середовища, забезпеченням нормального розвитку та здоров'я населення тощо. У зв'язку з цим виникають питання щодо того, чи можна вважати такі повноваження повноваженнями у сфері національної безпеки. На нашу думку, повноваження органів місцевого самоврядування у сфері національної безпеки є найважливішими в системі повноважень і пов'язані із превентивними діями щодо забезпечення правопорядку на місцевому рівні та опосередковано впливають на територіальну цілісність України та суверенітет.

Важливе значення в механізмі забезпечення національної безпеки України з боку органів місцевого самоврядування має встановлення їх відповідальності. Саме вона є стимулюючим чинником до здійснення покладених на орган місцевого самоврядування повноваження у сфері національної безпеки. Загальні засади відповідальності органів місцевого самоврядування визначені у ст. 78, 79 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні». Але механізм притягнення суб'єктів місцевого самоврядування до відповідальності, що встановлений у вказаних нормах є досить складним і не має спеціального спрямування щодо притягнення до відповідальності у випадку порушення органом місцевого самоврядування засад територіальної цілісності та державного суверенітету.

Тому слід враховувати, що відповідальність органу місцевого самоврядування має наступати у випадку порушення самим органом засад національної безпеки – прийняття рішень з порушенням територіальної цілісності або державного суверенітету України. В умовах воєнного стану в Україні ці питання вирішити

достатньо просто, що передбачено в Законі «Про правовий режим воєнного стану». Але відповідні адекватні діям органів місцевого самоврядування вимоги, мають бути упроваджені також у мирний час. Такі положення пропонувалось умістити в текст Конституції України, закріпивши можливість запровадження прямого державного управління на таких територіях, де органи місцевого самоврядування здійснили порушення.

Висновки. На сьогодні перед органами місцевого самоврядування стоїть низка проблем, які потребують вирішення для покращення їх функціонування у сфері національної безпеки. Насамперед, це проблеми:

1. Оптимізації законодавства, що регулює повноваження органів місцевого самоврядування у сфері національної безпеки шляхом їх систематизації у Законі «Про місцеве самоврядування в Україні».

2. Забезпечення інституційного розвитку місцевого самоврядування у напрямку покращення реалізації повноважень у сфері національної безпеки шляхом закріплення можливості органів місцевого самоврядування формувати необхідні управлінські структури в цій сфері.

3. Забезпечення інституційної спроможності районних та обласних рад розробляти та приймати рішення у сфері національної безпеки, передбачивши можливість формувати ними власну систему виконавчих органів.

4. Відсутності повноцінної самостійності органів місцевого самоврядування в реалізації повноважень. Останні здійснюють переважно делеговані державою повноваження в цій сфері. Крім того, здійснення повноважень перебуває під постійним контролем з боку органів державної влади. У зв'язку з цим виникає сприйняття певної недовіри до органів місцевого самоврядування, сумніви в їх можливостях самостійно чинити повноваження на користь національної безпеки.

5. Відсутність етичних правил і норм, які б забезпечували добір до службовців місцевого самоврядування виключно патріотично налаштованих професійних осіб.

6. Фінансування органів місцевого самоврядування, недостатність якого може призвести до неможливості виконання

обов'язків, пов'язаних зі збереженням територіальної цілісності та забезпеченням національної безпеки.

7. Неефективність взаємодії між органами місцевого самоврядування та центральними органами влади, що може призвести до труднощів у вирішенні питань, що стосуються національної безпеки та територіальної цілісності.

8. Недостатня участь громадян у процесі здійснення місцевого самоврядування, що може призвести до недостатньої уваги до питань, що стосуються національної безпеки та територіальної цілісності.

Список використаних джерел :

1. Антонов В. О. Конституційно-правові засади національної безпеки України : монографія. Київ, 2017. 576 с.
2. Богданович В. Ю. Воєнна безпека України: методологія дослідження та шляхи забезпечення. Київ: Тиракс, 2003. 322 с.
3. Глобальна та національна безпека: підручник / авт. кол. : В. І. Абрамов, Г. П. Ситник, В. Ф. Смолянчук та ін. / за заг. ред. Г. П. Ситника. Київ : НАДУ, 2016. 784 с.
4. Гончаренко Г. Повноваження органів місцевого самоврядування як суб'єктів управління сектору безпеки України. *Адміністративне право і процес*. 2020. № 5. С.127–131.
5. Гончаренко О., Джангужин Р., Лисищин Е. Громадянський контроль і система національної безпеки. *Національна безпека України*. 2003. № 1. С. 39–46.
6. Данілян О. Г., Дзьобань О. П., Панов М. І. Національна безпека України: структура та напрями реалізації: навч. посіб. Харків: Фолю, 2002. 285 с.
7. Демиденко В. О. Конституційно-правові засади забезпечення національної безпеки України муніципальною владою. Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави. Харків, 2018. С. 47–49
8. Забезпечення національної безпеки за основними напрямками життєдіяльності України: навчальний посібник: у 2-х ч.: Ч. І. В. А. Омельчук, М. П. Стрельбицький, С. Г. Гордієнко та ін.; за заг. ред. А. М. Кислого і М. П. Стрельбицького. Київ : Міжрегіональна Академія управління персоналом, 2021. 304 с.
9. Косевцов В. О. Національна безпека України (теорія, реальність, прогноз): монографія. Київ: Статсанга, 2000. 80 с.
10. Ліпкан В. А. Теоретичні основи та елементи національної безпеки України: монографія. Київ: Текст, 2003. 600 с.

11. Про національну безпеку України: Закон України від 21 червня 2018 року № 2469-VIII. *Відомості Верховної Ради*. (ВВР). 2018. № 31. ст. 241
12. Фарadžов Ш. Я. Повноваження органів місцевого самоврядування у сфері національної безпеки. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 6. С.111.

REFERENCES :

1. Antonov V. O. (2017). *Konstytutsiino-pravovi zasady natsionalnoi bezpeky Ukrainy : monohrafiia*. Kyiv.
2. Bohdanovych V. Yu. (2003). *Voienna bezpeka Ukrainy: metodolohiia doslidzhennia ta shliakhy zabezpechennia*. Kyiv: Tyraks.
3. Abramov V. I., Sytnyk H. P., Smolianiuk V. F. (2016). *Hlobalna ta natsionalna bezpeka*. Sytnyk H. P. (Ed.). Kyiv : NADU.
4. Honcharenko O., Dzhanhuzhyn R., Lysyshchyn E. (2003). *Hromadianskyi kontrol i systema natsionalnoi bezpeky. Natsionalna bezpeka Ukrainy*. № 1.
5. Honcharenko H. (2020). *Povnovazhennia orhaniv mistsevoho samovriaduvannia yak subiektiv upravlinnia sektoru bezpeky Ukrainy. Administratyvne pravo i protses*. № 5.
6. Danilian O. H., Dzoban O. P., Panov M. I. (2002). *Natsionalna bezpeka Ukrainy: struktura ta napriamy realizatsii*. Kharkiv: Folio.
7. Demydenko V. O. (2018). *Konstytutsiino-pravovi zasady zabezpechennia natsionalnoi bezpeky Ukrainy munitsypalnoiu vladoiu. Suchasni problemy pravovoho, ekonomichnoho ta sotsialnoho rozvytku derzhavy*. Kharkiv.
8. Omelchuk V. A., Strelbytskyi M. P., Hordiienko S. H. (2021). *Zabezpechennia natsionalnoi bezpeky za osnovnymy napriamamy zhyttiediiialnosti Ukrainy. 2-part.: Part.I.; Kysluy A. M., Strelbytskiy M. P. (Eds.)*. Kyiv : Mizhrehionalna Akademiia upravlinnia personalom.
9. Kosevtsov V. O. (2000). *Natsionalna bezpeka Ukrainy (teoriia, realnist, prohnolz)*. Kyiv: Statsanha.
10. Lipkan V. A. (2003). *Teoretychni osnovy ta elementy natsionalnoi bezpeky Ukrainy*. Kyiv: Tekst.
11. *Pro natsionalnu bezpeku Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 21.07.2018 r. № 2469-VIII. Vidomosti Verkhovnoi Rady*. 2018. № 31. art.241
12. Faradzhov Sh. Ya. (2021). *Povnovazhennia orhaniv mistsevoho samovriaduvannia u sferi natsionalnoi bezpeky. Investytsii: praktyka ta dosvid*. № 6.

O. Yu. Lialiuk

Problems of functioning of local government bodies as subjects of ensuring national security and territorial integrity of Ukraine

Summary : The article analyzes the functioning of local self-government bodies in the context of ensuring national security of Ukraine. Particular attention

is paid to the analysis of the essence of national security, the legal consolidation of this concept, its correlation with such categories as national interests of Ukraine, public safety and order. The article examines the problematic issues of participation of local self-government bodies in ensuring national security of Ukraine, analyzes their place in the mechanism of ensuring national security of Ukraine. The author proves the legal possibility of the latter to participate in the mechanism of ensuring national security. In addition, the author analyzes the system of powers exercised by various local self-government bodies in the field of national security. In particular, these are the powers to ensure fire safety, health and sanitary safety on their territory, and to ensure security during mass events, sports competitions and other events. In addition, local governments have powers in the field of ecology and environmental safety. They are responsible for ensuring the purity of air and water on their territory, as well as for detecting and preventing pollution of local water and air sources. Local governments also have powers in the area of civil defense and protection of the population from emergencies. They are responsible for the development and implementation of civil protection plans on their territory, as well as for organizing assistance to the population during emergencies, such as natural disasters, man-made disasters and other events. Local governments also have their own powers in the area of security and defense. In particular, they ensure interaction with military units located on their territory and assist in ensuring their activities. In addition, local governments help ensure security in local cultural, educational and healthcare institutions. One of the important tasks of local governments is to prevent terrorism and ensure security in public places. At the same time, the article discusses the key aspects of liability of local self-government bodies in case of violations. The key problems of functioning of local self-government bodies in this area and ways to overcome them are presented.

Keywords: national security of Ukraine, territorial integrity, local self-government